

Irene Diet

„KOROONA“ EHK: VÕITLUS KROONI PÄRAST

Koroonakriis kui häda-vajalik tunnetuskriis

„Corona“ oder: Der Kampf um die Krone

Die Corona-Krise als Not-wendige Erkenntnis-Krise

„Tarkus on igavene ja ta võidab ja ta ülendab meis kõigis inimese kõige mitmekesisemates rahutustes inimkonnani.“

Johann Wolfgang von Goethe, tsiteeritud Rudolf Steineri järgi, GA 57, lk 167.

Inimkonna tuleviku pärast on puhkenud ootamatult terav vaimuvõitlus. See vaimuvõitlus kannab nime: KOROONA. See puudutab „loomingu krooni“: inimest. Me mitte ainult elame läbi ülemaailmset poliitilist, sotsiaalset, majanduslikku või tervisekriisi; see on inimese enda olemus, mille pärast võideldakse. Üha teravamaks muutuvad vormid, milles kriis ennast ilmutab; üha järeleandmatumana paistab nende tuumana inimese vastandpilt.

Kriisis aga tekib küsimus toimuva mõtte kohta. Ilma mõtteta, mida ta suudaks mõista, kaotab inimene iseennast; mõistetud mõttes muutub areng tema jaoks võimalikuks. Areng toimub tänapäeval, teadvushinge ajastul ainult teadvuses; ta seab selle eelduseks kui põhitingimuse. Sellest tekib küsimus: kas me võime selle, mis meile paistab koroonakriisina, vormida sisemiseks pildiks, milles ilmutab ennast toimuva tähendus, mõte?

Seda on esmase katsena püütud teha järgnevas artiklis.

Teadus ja ebausk

Alates märtsist 2020 on maailma sündmustik ülimalt isiklikul viisil elutuppa sisse kolinud. Ta kulgeb oma võitluste ja sõdadega läbi tänavate, äride, koolide ja ettevõtete Saksamaal, Euroopas ja kogu maailmas. Sõja vallapäästja on viirus, sõja põhisündmus on aga võitlus „teisega“: naabriga, kolleegiga ja isegi sõbraga, emaga, isaga, poja või tütreaga, kes on kas oletatavateks surmakandjateks või siis minu vabaduse hauaks; kes tunduvad olevat vastutavad minu võimaliku haigestumise eest või siis mulle peale sunnitud vabadust piiravate meetmete eest, mida nad toetavad.

Igapäevaelu enesestmõistetavus on kadunud; inimesi läbib hingeline vapustus. Selle vapustuse põhjuseks on midagi lõpmatult väikest ja mõttelist: viirus. See silma jaoks nähtamatu, kogemusele täielikult ligipääsmatu sõjapõhjustaja astub näiliselt üleelusuuruse peategelasena maailmaajalukku sisse; ta peaks – vahetult inimeselt inimesele ülekantavana, justkui püssikuul väljastpoolt tabavana – olema võimeline põhjustama haigust ja surma.

Rudolf Steiner nimetas seda ettekujutust viiruste toimimisviisist „*materialistlikuks ebausuks*“. Arvata seda, „*et batsillid ja bakterid liiguvad inimestesse sisse ja inimestest välja*“ olevat õigupoolest sama, kui „*vana ebausk, et kurat ja demonid käivad ringi ja liiguvad haigustena inimestesse sisse ja inimestest välja*“.¹ Loodusteaduste peamine väide, millel põhinevad tänapäevased ettekujutused, seisneb aga just nende teaduslikkuses; keskaegsest ebausust arvatakse ennast olevat kaugel eemal. Kuidas võime me seda Rudolf Steineri väljaütlemist mõista?

*

Olemise algpõhjuse otsingu aluskujutluseks on tänapäevastes loodusteadustes (teadvustamatuks jääv) eeldus, et kõik, mis meid ümbritseb, on kokku pandud, et suur koosneb väikesest ja seetõttu peab „tegelikkus“ olema üksikute väikeste ja veel väiksemate elementide ühendus. Maailm mõeldakse olevat tükeldatud ja kokku pandud miljonitest ja miljonitest osakestest.

Sellise kujutlusliku eeldusega jõutakse – paratamatult – alati veelgi väiksemani, mis ei ole enam tajutav, kuna ta ei ole meie silmale enam nähtav. Kuigi see kõige väiksem ei ole ise tajutav, mõeldakse ta siiski sisse tajutavasse maailma ja luuakse, sellest kujutlusest lähtuvalt, ülikeerukaid tehnilisi aparatuure, mis seda, mis on oma olemuselt nähtamatu, tunduvad siiski nähtavaks tegevat. Sellele kõige väiksemale, üksikule, mitte-tajutavale, mida aga sellegipoolest kujutatakse ette materiaalsena ja meeleeelunditele tajutavana, omistatakse tohutu, kõikemäärav võim: võim, olla tegelikkus.

Alates märtsist 2020 puhkenud koroonakriis on see teadvustamata ja siiski loodusteadust valitsev aluskujutus võtnud üle maailmas toimuva. Nüüd on lõpmatult väike, eraldiseisvana ette kujutatud geneetiline „fragment“ saanud valitsejaks inimkonna üle.

Ühe viiruse suurus peaks olema vahemikus 15 kuni 200 nanomeetrit, kusjuures nanomeeter on miljardik osa meetrist. See ülipisike fenomen ilmub meedia kujutistes enamasti peopesa suurusena. Kui me võtame tõsiselt neid miljoneid kordi korratud kujutisi, millega meid juba mitmete kuude jooksul üle ujutatakse, siis oleks inimene ise sellega võrreldes 1,8 miljonit meetrit pikk. See aga moodustab umbes vahemaa Berliini ja Moskva vahel. Sakkidega kaunistatud pallina kujutatud koroonaviirus on küll nähtamatu, ilmub aga alati sellises kujutisvormis, mis on tema nähtamatusega täielikus vastuolus: 3D-mudelina ruumiliselt kujundatuna ja üksikute detailideni välja joonistatuna, nagu näiteks koroonapalli hall-kivine välimus ja sakkide poolt heidetud varjud,² on ta valitsenud meediat ülemaailmselt ja kuude kaupa.

Selles koroonaviiruse kujutises nähtavaks saav olemuslik ebatõde muudab piltlikuks tänapäevased protsessid. Arvukate märkamatu absurdsuste abil püütakse veenda inimkonda enneolematu ja üliohtliku pandeemia eksisteerimises. Need absurdsused, mis väljenduvad muu hulgas PCR testides või opereerimises reproduktsioonitsükklitega, tegelikult haigestunute arvu asemel, lasevad tekkida kahtlusel teaduslike tulemuste tõesuses, millele näiliselt toetutakse. Ja nii uhuvad rahutult

---

¹ Rudolf Steiner, Dornach, *Die Hygiene als soziale Frage* (Hügieen kui sotsiaalne küsimus), avalik loeng, 7. aprill 1920, GA 314, lk 223j.

² Kõige laiemalt levinud viiruse kujutis, punaste sakkidega kivihall pall, lasti Ameerika *Center for Disease Control and Prevention* poolt teha juba jaanuaris 2020. Sakid said endale varjud, et pilt paistaks tõelisem. Vt mh <https://news.artnet.com/opinion/cdc-biometical-art-1822296>

esilekerkivad sündmused pinnale inimese alateadvuses elava küsimuse: Mis on tegelikkus? Kuidas ma teda tunnetan?

Küsimus tegelikkuse tunnetamisest muutub koroonakriisis sotsiaalseks küsimuseks, inimkonna ellujäämise küsimuseks. On nii, justkui ilmuks meile pildis sakkidega kaunistatud kerajast „fragmendist“, mis suutvat otsustada inimkonna tervise ja haigestumise, elu ja surma ja üldse tuleviku üle, karikatuur kõige olulisemast küsimusest, mida inimene tänapäeval võib esitada, koos selles karikatuuris peituvad kutsega, et inimene lõpuks seda küsimust tähele paneks ja hakkaks sellest teadlikuks saama. Selles kutses tegelikkuse tunnetusele seisneb aga – Rudolf Steineri sõnade kohaselt – ainus võimalus, et saada võitu tänapäeva inimeses alati peituvast „*ebausujadusest*“.³

*

Need, kellele Rudolf Steineri antroposoofia on südameasjaks, tunnevad neist sündmustest läbi kajavas kutses tegelikkuse tunnetamisele ära omaenda tegeliku ülesande. Kuidas mõtleb inimene tegelikkusest, maailmast ja iseendast? Millist rolli mängib tunnetus inimese jaoks, jah: milline roll on tunnetusel inimolemises ehk inimeseks saamises? Kas see on inimese rohkem või vähem juhuslik lisand või on see – inimese enda olemus?

Inimese põhiküsimus tuuakse seega koroonakriisis fookusesse.

Pihustatusesse tungivad ettekujutused

Nähtavasse maailma sisse tungis see, mida täna peetakse viiruseks, esimest korda 20. sajandi 30ndatel aastatel koos tol ajal äsja arendatud elektronmikroskoobiga. Sellele on kuni äärmiselt spetsialiseeritud tehnilise teostuseni aluseks tänapäevaste teaduste põhiettekujutus, et kõik tahked, vedelad ja gaasilised ained koosnevad osakekestest: aatomitest. Elektronid on üks aatomite „koostisosi“: nendest koosneb, nii arvatakse, negatiivselt laetud aatomikest, mis ümbritseb positiivsete prootonitega täidetud tuuma.

Need negatiivselt laetud aatomi-koostisosad on mõjurid, millele elektronmikroskoopia tugineb; viiruse „nägemine“ peaks tekkima kahe erineva „elektronide-kiire“ tulemusena. Kas aga elektrone, nii nagu neid ette kujutatakse Bohri või Rutherfordi aatomimudeli abil, üldse olemas on: seda seab aatomiteooria ise nüüdseks küsimuse alla. Juba 20. sajandi 60ndatel aastatel leidsid aset katsed, mille tulemusena jagunes aatomi mudel-ettekujutus edasi; aja jooksul „avastati“ rohkem kui 200 erinevast osakesest koosnev „osakeste loomaaed“, kusjuures kõik need osakesed peaksid väga kiiresti jälle lagunema „*teiste osakeste ja kiirguste vooks*“.⁴ Nüüd aga tekkis suur küsimus: kuidas püsivad need – lõpmatult väikesed – osakesed koos? Vastuseks sellele tekkis „stringi teooria“, mille kohaselt peaks olemas olema teatud (avatud või suletud) energianiidid, mida peeti materia „ürg-üksuseks“. Elektronidest ei ole selles teoorias enam juttu, mis ei näi aga elektronmikroskoopia rakendamisele mingit mõju avaldavat.

³ Rudolf Steiner, *Der Aberglaube vom Standpunkte der Geisteswissenschaft* (Ebausujaduse seisukohast), loeng, Berliin, 10. detsember 1908, GA 57, lk 161.

⁴ Gribbin, John, *Auf der Suche nach Schrödingers Katze. Quantenphysik und Wirklichkeit* (Schrödingeri kassi otsingul. Kvantfüüsika ja tegelikkus), München/Berliin/Zürich 2016, lk 142.

Need üksteist välja vahetavad ettekujutused näitavad, et tänapäeva loodusteaduse otsingud lähtuvad alati mõttemudelitest, mis viivad valdkonda, mida valitsevad matemaatilised ja tehnilised protsessid, mis toimuvad eranditult arvutis ja on inimese jaoks täiesti arusaamatud. Seejuures ilmnevad silmnähtavad vastuolud tunduvad vähe tähtsust omavat; jah, õigupoolest aktsepteeritakse tunnetamatut ja nimelt senikaua, kui jõutakse funktsioneerivate tulemusteni. Ilma mõttemudeliteta, millest uuringud lähtuvad ja mille abil neid omakorda tõlgendatakse, ei oleks tänapäeval levinud loodusteadustes mingeid teadmisi. Andrea Thorn, struktuurbioloog ja rahvusvahelise koroonaviiruse uurimiserühma juht, selgitab oma tööd nii:

„Siiski on struktuurbioloogias olemas üks fundamentaalne probleem: molekulide kolmemõõtmelisi struktuure ei mõõdeta otseselt, vaid NMR-i (nuclear magnetic resonance), kristallograafia või krüo-elektronmikroskoopia (krüo-EM) abil saadud mõõtmisandmeid peab kõigepealt töötleva ja seejärel tõlgendama struktuurimudeli abil. Kuid need mudelid ei sobi kunagi täiuslikult mõõtmisandmetega: lahnevus mudeli ja mõõtmise vahel on näiteks kristallograafias antud R-väärtus protsentides. Kui väikemolekulid saavutavad tüüpiliselt viieprotsendilise väärtuse, siis bioloogiliste makromolekulide puhul on see 20-25 protsenti. See suhteliselt halb vastavus muudab sageli võimatuks vastamise kõikidele bioloogilistele küsimustele ja võib isegi valeks muuta kogu struktuurilahenduse.“⁵

Kokkuvõtlikult tõdeb üks kolleeg:

„Mitte kusagil mujal (kui ainult struktuurbioloogias, mis tahaks uurida koroonaviirust – I.D.) ei saa tegelikult nii selgeks, et loodusteadused ei või pretendeerida reaalsuse kujutamisele, vaid ainuüksi püüavad arendada mudeleid, mis teevad asja meie jaoks arusaadavamaks ja lubavad maailma protsesse tunnetada, ennustada ja oma eesmärkidel juhtida. Ka siin on lõpuks tegemist ainult sellega, et arendada 'paremat' mudelit, mis võimaldaks soovitatav, juhitud sekkumist.“⁶

Koos ettekujutustega pihustuvatest objektidest pihustuvad ka loodusteaduse ettekujutused ise. Nad lagunevad – eimiskiks, mitte-teadmiseks, ilustatud, samas mitte avatult tunnistatud agnostitsismiks, nagu tõeses ühtaegu nii ärritatult kui ka kergelt lõbustatult astrofüüsik John Gibbins.⁷

Loodusteadus ja tegelikkuse-tunnetus

Tegelikkus on modernsele, loodusteaduslike ettekujutuste poolt kujundatud inimesele identne „antuga“, mis asub tema tunnetustegevusest väljaspool ja on ilma selle tunnetustegevuseta iseendas täiuslik. Tunnetus on tema jaoks teatud laadi „peegeldus“, mida ta endale sellest temast sõltumatust „tegelikkusest“ loob. Seetõttu on see tema jaoks siis seda tõesem ehk õigem, mida täpsemalt see peegeldus näib vastavat sellele „tegelikkusele“.

⁵ <https://search.proquest.com/openview/64becba7d2024866147bd011c9e83e8be/1?pg-origsite=gscholar&cbl=2043960>

⁶ <https://www.designtagebuch.de/wie-sieht-das-coronavirus-aus/> Esiletõst – I.D.

⁷ Nii selgitas Gribbin, et näiteks kvantfüüsika toimib vastavalt reeglitele, „mis näivad funktsioneerivat, kuigi keegi ei saa tõeliselt aru, miks nad kehtivad. Vaatamata viimase kuue aastakümne edule on kaheldav, kas üldse keegi mõistab, miks kvantretseptid funktsioneerivad.“, Gribbin, John, märkuses 4 nimetatud teoses, lk 168.

Tajutav objektide maailm on loodusteaduslikult kujundatud inimese jaoks tema tunnetuse aluseks. Kuna mõtlemist kogetakse sisemise protsessina, tajumist aga välisena, siis näib esimene olevat subjektiivne. Ainuüksi loendatavale, mõõdetavale, kaalutavale, tajutavale meeltemaailmale omistatakse objektiivne iseloom, kusjuures see objektiivsus on tänapäeva inimese jaoks samatähenduslik „tõega“. Sellel postulaadil põhineb tänapäeva loodusteaduse arusaam; objektiivsus ja (füüsilis-meeleline) tajutavus on tema jaoks kõrgeim ideaal.

Loodusteadus asetab oma keskmesse „*empiirilist ligipääsetava maailma*“.⁸ Ta mõtleb, et ainuüksi see maailm on tajumisele ligipääsetav. Üksikuid, objektide maailma kuuluvaid loodus-asju arvab ta siis suutvat tunnetada seda tegelikkusetõesemalt, mida radikaalsemalt ta välistab subjektiivseks peetud mõtlemise.

Juba oma esimeses artiklis, mille Rudolf Steiner kirjutas 1882. aastal, olles ise 21-aastane, on keskpunktis diskussioon selle modernse loodusteaduse kujutusviisiga.⁹ Rudolf Steiner selgitab:

„Välismaailma objekti olemuse tunnetamine ei saa ju kindlasti tähendada seda, et tajutakse seda objekti meeltega ja sellisena, nagu see meeltele paistab, visandatakse sellest kujutis. Nii ei mõisteta kunagi, kuidas meelelisest objektist võiks tekkida vastav mõisteline foto ja missugune seos võiks olla nende kahe vahel. Tunnetusteooria, mis lähtub sellest seisukohast, ei suuda kunagi lahendada küsimust mõiste ja objekti vahelise seose kohta. Kuidas võiks mõista vajadust jõuda vahetult meelte läbi antu juurest mõistete juurde, kui esimeses oleks juba antud meelelise maailma objekti olemus?“ (...)¹⁰

Sellele küsimusele vastab Rudolf Steiner seejärel järgnevalt (kuidas ta vastuseni jõuab, selle leidmise jätame huvitatud lugeja hooleks):

„Ruumilis-ajalise objekti tunnetamisel on meile niisiis antud ei midagi muud kui mõiste või seadus meeltega nähtaval viisil. (...) Mõistele peab jätma tema algupära, tema enda iseendale loodud olemisvormi ning meeltele nähtavas objektis ainult teda taas ära tundma teises vormis. (...) Alles siis, kui mõistetakse, et see on mõiste ja idee, mida tajumine pakub, aga oluliselt teises vormis kui kogu empiirilisest sisust vabastatud puhta mõtlemise vorm, ja et see vorm on otsustava tähtsusega, siis saadakse aru, et peab asuma kogemuse teele.“¹¹

See Rudolf Steineri poolt välja öeldud mõte, mille kohaselt ka tajumises ei ole antud midagi muud „*kui mõiste ja idee*“, ainult teises vormis, peab tänapäevase loodusteaduse poolt kujundatud kujutusmaailmale jääma arusaamatuks. Näib, et see on igapäevase kogemusega täielikult vastuolus.

Selle lause peale mõtleja jaoks avanevas lõhes Rudolf Steineri mõtte ja iseenda kujutusmaailma vahel paistab väli, millel võib alata võitlus tegelikkusetunnetuse nimel. See tunnetus-võitlus on vorm, mis vastab antroposofia olemusele. Rudolf Steineri teosed on nimelt kirjutatud sellisest „maailma-kohast“ lähtuvalt, mis on tänapäeva inimesele tundmatu ja mille ta peab enda

⁸ Vt Wikipedia artiklit teemal „*Naturwissenschaft*“ (Loodusteadus).

⁹ See artikkel kannab tähelepanuväärset pealkirja: „*Einzig mögliche Kritik der atomistischen Begriffe*“ („Atomistlike mõistete ainuvõimalik kriitika“). Trükitud köites: *Beiträge zur Rudolf Steiner Gesamtausgabe* (Kaastööd Rudolf Steineri kogutud teostesse), vihik 63, miikaeliaeg 1978.

¹⁰ Sealsamas, lk 6.

¹¹ Sealsamas, lk 6j. Esiletõst – I.D.

jaoks alles avastama. Selle aluseks on töös Rudolf Steineri tekstidega arenev kogemus tajumisest ja mõtlemisest, mis näib täielikult uuena ja kogejale esialgu täiesti võõrana. Ja siiski on see just see töö, mille abil võib tunnetuse otsija ennast tänapäeva maailmasündmustesse niimoodi sisse asetada, et ta suudab nendes leida mõtte.

Loodusteadus ja usk viirastustesse

Seetõttu, et tänapäeva loodusteadus arvab, et ta lähtub tajumisest, ega tunne seda mõtlemist, mis käsitleb objekti mõistet, ei suuda ta ka leida teed, et iseendast lähtuvalt luua selliseid mõtteid, mis oleksid vastavuses uuritavate objektidega. Seetõttu on ta sunnitud konstrueerima mõttemudeleid, mida ta tuletab mitte vaadeldavatest ja uuritavatest objektidest, vaid ettekujutustest, mida leitakse nendest sõltumatult. Neid mõttemudeleid arendatakse enamasti sellise matemaatika abil, mis on võimalik veel ainult arvutile, kuna selles arvatakse leidvat otsitavat objektiivsust.

Oma näiva subjektiivsuse tõttu tõrjutud mõtlemine ilmub niisiis ikkagi välja, nüüd aga tegelikkusele võõra mõttekonstruktsioonina. Justkui tagauksest hiilib kahe silma vahele jäetud, eitatud mõtlemine hüpoteeside ja mõttemudelite vormis ikka ja jälle loodusteaduslikesse analüüsidesse sisse.

See põhimõte, et tajumustele tahetakse vastu seada mõttemudelid, viib asjaoluni, et alati ilmneb oluline lahknevus mudel-ettekujutuse ja uurimistulemuse vahel; ülal tsiteeritud struktuurbioloogia näites, mis tegeleb viirustega, hinnatakse seda lahknevust isegi 20-25 protsendile. Ja ikkagi käsitletakse selliseid mõttemudeleid, mille hulka kuuluvad nii ettekujutused aatomitest kui ka ettekujutus viiruste toimimisviisist, uurimise edasises kulgemises selliselt, nagu oleks tegemist tegelikkusega.

Tagaplaanil mässab aga siiski edasi see, mis on jäetud tunnetamata ja mida ei saa tunnetada, millele loodusteadus põrkub alati siis, kui ta tahaks minna sügavuti. Sellest elamusest tekib „*ebausu vajadus*“, millest räägib Rudolf Steiner.

Seda usku, mis „*peab loodusteaduse viirastust reaalseks teaduseks*“, nimetab Rudolf Steiner „*kohutavaks ebausuks*“, mille ohvriks on langenud praegusaegne inimkond. Koroonakriisis astub see viirastus avalikult maailma areenile. Loengus 22. juunist 1919 selgitas ta:

„Võtke kõik, mida võib loodusteaduse abil teada: see ei anna inimesele mingeid kujutlusi tegelikkusest. Loodus ise oma tõelise olemusega ei ela tänapäeva loodusteaduse ettekujutustes (...) Mis nendes ettekujutustes elab, see ei ole loodus, see on looduse viirastus. Maailmavaim on kätte maksnud tänapäeva inimestele, kes ei taha enam uskuda vaimumaailma, nii et tänapäeva inimkond on langenud kohutavasse ebausku, pidades loodusteaduse viirastust tõeliseks teaduseks. Viirastustesse uskujad on tänapäeval just need, kes nimetavad ennast (...) loodusteaduslikult harituteks.“¹²

Sellest domineerivast looduse viirastuspildist tuleneb aga hingeline luupainaja, mida on just tänapäeval üha selgmini tunda:

---

¹² Rudolf Steiner, Stuttgart, loeng, 22. juuni 1919, GA 192, lk 212. Esiletõst – I.D.

„See, mida me tänapäeval loome looduspildina, viirastusliku looduspildina, on intellektuaalne. Aga mitte kunagi ei saa inimese üks hingeomadus teatud iseloomu, ilma et teised hingeomadused samuti ei muutuks vastaval viisil. Kui me loodusteaduslikult visandame loodusest viirastuspildi, siis muutub ka meie sisemine tahtseloom (...) Seeläbi, et meie väline vaatlus on viirastuslik, muutub meie tahe luupainajalikuks, kui sarnastest hingelistest aluspõhjadest tõuseb esile see peenem hingelikus, nagu artikuleerimata liikumisvorm ja isegi kõnevorm, mis toimuvad luupainaja mõju all. Ja selline inimkonna luupainaja kaasneb meie viirastusliku looduspildina kõige sotsiaalsega, kaasneb kasvatusesega. Meie sotsiaalne elu on tänapäeval veel vaid luupainaja, kuna meie loodusvaatluspilt on viirastus. Üks tuleneb teisest. See tõmblev rahutus, mis on sisenenud tänapäeva inimkonda peaaegu kogu maailmas, on selle sisemise elu tagajärg, selle loodusest viirastusliku ettekujutuse tagajärg ja selle seeläbi tekitatud tahtemaailma, emotsioonidemaailma hingelise luupainaja tagajärg.“¹³

Kadunud inimest otsimas

Kunagi varem ei ole loodusteaduse ettekujutused astunud nii selgelt maailmasündmuste keskpunkti. Kunagi varem pole saanud nii nähtavaks inimvaenulikud, inimest iseendast võõrandavad tagajärjed, mis ilmnevad ülikeerukast tehnikast, arvuti-matemaatikast, statistilistest arvutustest ja ettekujutustest, kus inimest ennast enam üldse ei esine, kuigi tegelikult on siiski tegemist tema tervisega.

Rudolf Steineri töö osutub selle arengu valguses, mis saab koroonakriisi tulemusena sisse tohutu hoo, üha enam ainsaks võimalikuks vastuseks. Võib öelda: kogu tema töö on pühendatud täna nähtavaks saanud inim-küsimusele: Mis on tunnetus? Mis on inimene ja milline on tema seos iseendaga ja teda ümbritseva maailmaga? Kuidas võib inimene ennast kõike valitsevas inimvaenulikus tehnoloogias taas leida? Mis on tema olemus ja millises seoses on see maailmaga, planeet Maaga, maailmaarengu tulevikuga?

Kui me hakkame koroonakriisi tunnetama tunnetuskriisina, milles need olulised inim-küsimused tahaksid ennast päevateadvusse sisse töötada, siis võime me leida ka selle sisemise hoiaku, mida nõutakse tänapäeval nendelt, kes tunnevad ennast seotuna Rudolf Steineri tööga. Sest inimene võib ennast (taas)leida ainult siis, kui ta kogeb iseennast vaimse olendina. Ainult siis saab ta kriipsutada läbi tee alaloodusesse, mida mööda praegu minnakse, ja luua omaenda tee, ainsa tee tulevikku.

---

¹³ Rudolf Steiner, Stuttgart, loeng, 15. juuni 1919, GA 192, lk 199jj. Esiletõst – I.D.